

ZIMBABWE

FOLKMÄNGD: 12,9 milj. / HUVUDSTAD: Harare

GRUNDLÄGGANDE ILO-KONVENTIONER SOM RATIFICERATS: 29 - 87 - 98 - 100 - 105 - 111 - 138 - 182

■ Fackliga och mänskliga rättigheter fortsätter att kränkas av Robert Mugabes regim i Zimbabwe. Under hela året förekom godtyckliga gripanden, beslag av material, hotelser och trakasserier av fackliga organisationer och deras ledare. President Mugabe citerades stort i media när han försvarade polisens brutalitet och antydde att fackföreningsaktiva förtjänat att få stryk.

LAGSTIFTNINGEN

Drakonisk lagstiftning

Den ändrade lagen om relationerna på arbetsmarknaden (Labour Relations Amendment Act, LRAA) trädde i kraft den 7 mars 2003. Även om den på papperet erkänner fackliga organisationers existens, gör den det allmänt svårt för dem att utnyttja sina rättigheter och lagen har beskrivits som drakonisk.

Tekniskt sett ger LRAA anställda i privat sektor föreningsfrihet, rätt att välja sina egna representanter och att gå med i facket utan tillstånd i förväg. Den tillåter också flera olika organisationer per bransch under förutsättning att alla registrerats hos Ministeriet för offentlig verksamhet, arbetsmarknad och socialförsäkringar (Ministry of Public Service, Labour and Social Welfare, MPSLSW).

2005 års ändring av arbetsmarknadslagen ger registrator makt att övervaka val av ledare i löntagarnas och arbetsgivarnas organisationer, åsidosätta val och skjuta upp eller ändra lokaler för val.

Organisering tillåts i frizoner.

Ny lag upphäver offentliganställdas strejkrätt

Den ändrade lagen utesluter offentliganställda från rätten att bilda och gå med i fackföreningar genom att föra in dem under Public Service Act som inte innehåller något om vare sig föreningsfrihet, kollektiva förhandlingar, strejker eller andra mekanismer för konfliktlösning.

Kollektiva förhandlingar – avtal måste godkännas av regeringen

LRAA erkänner rätten till kollektiva förhandlingar. Enligt 2005 års ändring av arbetsmarknadslagen, artiklarna 25, 79, 80 och 81, har arbetsmarknadsministern makt att godkänna kollektivavtal, registrera och offentliggöra dem – i strid med löften som regeringen gav på 2004 års ILO-konferens om att upphäva de artiklarna. Lagen säger också att kollektivavtal ska tillåta åtgärder för bekämpning av våld på arbetsplatserna. Zimbabwe Congress of Trade Unions (ZCTU) tror att detta kan användas för att kriminalisera konfliktåtgärder.

Kollektiva förhandlingar är inte uteslutande förbehållna fackliga organisationer. Löntagarkommittéer kan också förhandla på företagsnivå. Lagen uppmanar till att skapa sådana kommittéer på företag där mindre än 50 procent av de anställda tillhör en fackförening. Kommittéerna existerar parallellt med fackföreningar och öppnar därför möjligheter för arbetsgivarna att undergräva fackföreningarna genom att skapa motsättningar mellan dem och kommittéerna. Kommittéernas roll är att förhandla om konflikter på verkstadsgolvet, medan fackföreningar ska ägna sig åt frågor på branschnivå, särskilt löner, och förhandla via National Employment (nationella sysselsättningskommittéer).

Löntagarnas kommittéer sammanträder med representanter för ledningen för att diskutera i företagsråd.

Företagsråd ska godkännas av Arbetsmarknadsministeriet. De nationella sysselsättningskommittéerna måste lämna in sina avtal till registrator för godkännande och avtalen kan stoppas om de anses kunna skada landets ekonomi.

Om minst 50 procent av de anställda är med i fackföreningen finns det inget parallellt organ eftersom löntagarkommittén blir fackföreningsstyrelse.

Hinder för strejkrätten

Även om LRAA erkänner strejkrätten innehåller lagen många procedurhinder, exempelvis kravet på att över 50 procent av de anställda måste rösta för strejken. Sedan ska man iakttä en 30 dagars förlikningsperiod och eventuell hänvisning till bindande medling. Efter det följer en 14 dagars varselperiod. Summan av alla dessa fördröjningar är att det är närmast omöjligt att genomföra en laglig strejk.

Den ändrade arbetsmarknadslagen innehåller inga bestämmelser som förbjuder arbetsgivare att hyra in ersättare för strejkande personal. Lagen innehåller också ett avsnitt som ger arbetsgivare möjlighet att stämma arbetare och kräva skadestånd under olagliga strejker. Straffen

går från böter till fängelse eller båda delarna.

Strejker inom oundgänglig verksamhet är förbjudna. Definitionen av "oundgänglig" är mycket vidare än vad ILO någonsin föreställt sig, och omfattar lokförare, elektriker, transport- och kommunikationsanställda, veterinärer och apotekare. Ministern kan bestämma vad som är oundgänglig verksamhet och därmed fastställa att alla tjänster och företag är oundgängliga och på så sätt utfärda strejklösa förbud. De som deltar i en illegal strejk kan dömas till fängelse i upp till fem år.

Repressiv lagstiftning

I januari 2002 införde regeringen lagen om den allmänna ordningen och säkerheten (Public Order and Security Act, POSA) som bl.a. förbjuder alla offentliga möten som inte har polistillstånd. Detta har använts för att hindra facklig verksamhet och trakassera fackligt aktiva. Enligt POSA kan personer som befinner sig skyldiga till att ha stört friden, säkerheten eller den allmänna ordningen, eller till att ha kränkt andra människors rättigheter, dömas till böter på högst 100 000 Zimbabwedollar och/eller fängelse i högst tio år. Dessutom måste de som organiserar offentliga möten ansöka om tillstånd minst fyra dagar i förväg.

Lagen om mindre förseelser (Miscellaneous Offence Act) föreskriver mindre stränga straff. Den åberopas ofta när anklagelser av annat slag inte håller i domstol. Att blockera en allmän genomfartsväg, till exempel, är en förseelse enligt denna lag.

■ RÄTTIGHETERNA I PRAKTIKEN

Hotelser

I praktiken drabbas medlemmar av oberoende fackliga organisationer av trakasserier och hotelser från regeringsstyckorna och det är utomordentligt svårt för dem att bedriva någon facklig verksamhet. Trots att civildomstolen i april 2002 fann att ZCTU inte behöver polistillstånd för att hålla privata möten, har polisen fortsatt att ingripa mot dem.

"Illegala" strejker

De oerhört komplicerade procedurerna för organisering av lagliga strejker gör att många fackliga organisationer inte ens försöker ta sig igenom dem utan genomför "illegala" arbetsnedläggelser eller "arbetsfrånvaro".

Splitterorganisationer

Zimbabwe Federation of Trade Unions (ZFTU) är en regeringskontrollerad organisation som bildats för att undergräva och försvaga ZCTU. ZFTU har ett nära samarbete med regeringspartiet ZANU PF och har bildat utbrytarorganisationer inom alla områden av ekonomin. I vissa fall har ZFTU-organisationer tvingat löntagare att gå med för att de ska få behålla jobben. ZCTU meddelar att en del av deras medlemmar blivit överfallna när de burit T-shirts med ZCTU:s emblem.

■ KRÄNKNINGAR UNDER ÅR 2006

Bakgrund

President Robert Mugabes regering fortsatte sina attacker på medierna, den politiska oppositionen, aktiva i det civila samhället och MR-försvare. Fredliga protester skingrades ofta med våld av polisen och hundratals demonstranter, inklusive studenter och fackföreningsmedlemmar, greps under den repressiva lagstiftningen. Regeringen angrep också den fristående press som finns kvar, genom en våg av åtal och gripanden för brott.

Beväpnad polis gör husundersökning hos facket i januari

Den 10 januari gjorde väpnad polis husundersökning i ZCTU:s lokaler och beslagtogs datordisketter och dokument. Regeringen sade att man startat en utredning av anklagelser mot fackliga ledare för ekonomisk vanskötsel och att husundersökningen var ett första steg i den. ZCTU:s ordförande Lovemore Matombo sade att det handlade om en politisk åtgärd för att tysta organisationen genom att svartmåla ledningen.

Fackligt aktiva utvisade ur landet i mars

Den 1 mars blev Pat Horn, sydafrikansk fackligt aktivist, utvisad från Zimbabwe. Hon var där för att genomföra en utbildning om anständigt arbete i den informella ekonomin på ZCTU:s Silver Jubilee School. Polisen försökte också ingripa i aktiviteten.

Två andra aktivister utvisade i mars

Likå i mars fortsatte regeringen sina angrepp mot de fackliga organisationerna genom att utvisa två konsulter från nederländska Federatie Nederlandse Vaksebewegung (FNV). De hade kommit för att utvärdera en verksamhet som ZCTU bedrivit med stöd från FNV.

Fackliga representanter nekas inresa i maj

Internationella gäster som inbjudits för att delta i ZCTU:s 6:e nationella kongress, som hölls den 19 maj i Harare, stoppades från att resa in i landet.

Fr. Alice G. Siame, konsult åt norska LO och zambisk medborgare, reste in i Zimbabwe den 16 maj, men eskorterades under tvång till Harares flygplats där hon fick stanna över natten. Morgonen därpå sattes hon på ett plan till Johannesburg, Sydafrika. LO-Norges projektansvariga för Afrika, Nina Mjønberg, nekades också inresa med hänvisning till invandringslagen och tvingades återvända med det plan hon kommit till Zimbabwe med.

Jan Mahlangu från Sydafrika och Wiep Basie från Nederländerna nekades också inresa.

Zwelinzima Vavi, generalsekreterare för Congress of South African Trade Unions (COSATU), som inbjudits som hedersgäst till ZCTU:s kongress, fick inte heller komma in i Zimbabwe. Vid samma tillfälle klassades han som säkerhetsrisk och "persona non grata" och blev för all framtid förbjuden att komma till Zimbabwe.

ZCTU anklagad för brott mot lag om utländsk valuta i juni

I juni anklagade en utredare från zimbabwiska staten ZCTU för brott mot lagen om utländsk valuta. Åtgärden betraktades som del av kampanjen mot president Robert Mugabes kritiker. Enligt den statskontrollerade dagstidningen Herald visade undersökningen att arbetarrörelsen "struntade i föreskrifterna för växling av utländsk valuta och i sina egna stadgar". Fackliga ledare har förnekat anklagelserna och sagt att de ingår i regeringens kampanj för att tysta sina motståndare. "Det råder inget tvivel om att detta är en del av den kampanj med trakasserier som drivs för att pressa det civila samhället" sade Lovemore Madhuku, ordförande för den politiska lobbygruppen National Constitutional Assembly (NCA).

Razzia mot ZCTU-kontor i Chinhoyi i juli

Den 28 juli gjorde polisen razzia mot ZCTU:s regionkontor i Chinhoyi 10 mil norr om Harare, och konfiskerade 2 000 flygblad för ZCTU:s kampanj mot högre skatter i Zimbabwe.

ZCTU:s fackliga flygblad konfiskerade igen i augusti

Den 8 augusti hämtades Michael Kandukutu och Wilson Kambanje (ZCTU-personal från norra regionkontoret) för förhör av polisen och fick veta att de skulle åtalas under strafflagen nr 23 av år 2004 för att de hade felaktig information (flygbladen) som skulle kunna leda till allmänt våld.

ZCTU-ledare gripna i augusti

När ZCTU:s generalsekreterare Wellington Chibebe den 15 augusti körde från Masvingo tillsammans med sin familj, greps han i en vägspärr vid Waterfalls polisstation på Mazorodze-vägen och häktades. Polisen uppges ha stoppat bilen och sökt efter kontanter som en del av kampanjen mot hyperinflationen där man konfiskerar kontanter – vilket är olagligt och ifrågasatt i domstolarna. När W. Chibebe protesterade blev han illa misshandlad inför ögonen på sin familj.

Polisen manipulerade anklagelserna mot W. Chibebe och anklagade honom för överfall på polisman enligt sektion 176 i strafflagen, artikel 9.23. Han släpptes mot 2 miljoner zimbabwiska dollar i borgen och beordrades inställa sig i domstolen den 4 september 2006. Målet uppsköts sedan till den 7 september eftersom ett mål tagits upp i högsta domstolen om ifall strafflagen överensstämde med författningen.

Den dag då Chibebe släpptes greps ZCTU:s nationella organisatör som hade 200 000 zimbabwiska dollar på sig när han kom tillbaka till kontoret efter flera fackliga workshoppar i olika delar av landet. Leonard Gwenzi släpptes senare utan åtal och pengarna återlämnades sedan landets Reserve Bank bekräftat att det handlade om ZCTU-medel.

Massarresteringar över hela landet före och under protester den 13 september

Den 13 september planerade ZCTU protester mot hyperinflationen, som med 1 200 procent ansågs vara den högsta i världen, och för att kräva högre löner och koppling av minimilönen till av myndigheterna fastställt existensminimum, lägre skatter, bättre tillgång till bromsmediciner som behövs för att bekämpa hiv/aids-epidemin samt ett stopp på trakasserier av arbetskraften i den informella ekonomin.

Protesten hade tillkännagivits i förhand och polisen informerades om demonstrationstågets planerade väg. Regeringen varnade för att protesten ansågs olaglig och att frågor som man tog upp hanterades av det trepartssammansatta nationella forumet. Rutterna för protesterna och mötesplatserna blockerades på många håll och ZANU PF:s milis, iklädd partiregalier, for från punkt till punkt i Harare och skrämde folk. När marschen pågått i tio minuter sade man till de fackligt aktiva att stanna, sedan att sätta sig ner och till slut att gå upp på lastbilar som förde dem till häktningscentraler.

Fackliga ledare greps och förhördes över hela landet på protestdagen och dagarna dessförinnan. I vissa fall blev de överfallna av polis, i

andra hotades och trakasserades de. ZCTU-ledare greps i sina hem och på sina kontor. I Masvingo och Mutare blockerades ZCTU:s kontor och/eller förseglades av styrkor från armén och polisen. Det förekom förtryck mot fackligt aktiva och andra över hela Zimbabwe, också i Harare, Chitungwiza, Plumtree, Gwanda, Hwange, Bulawayo, Beitbridge, Masvingo, Mutare, Chinhoyi, Kariba, Gweru, Shurugwi, Gokwe, Kwekwe och Chegutu. Totalt 265 demonstranter greps den 12 och 13 september.

Fackliga ledare svårt misshandlade 12 och 13 september

I Harare greps den 13 september 2006 bland andra ZCTU:s ordförande Lovemore Matombo, förste vice ordföranden Lucia Matibenga och generalsekreteraren Wellington Chibebe. Fackföreningsmedlemmar fördes till polisstationen Matapi i Mbare, där de knuffades och sparkades in i fängelset där de sedan blev svårt misshandlade i sina celler. Matombo och Chibebe kunde inte stå upp efter överfallen och var dränkta i blod. Matibenga hade så svullna fötter att hon inte längre kunde gå. De fackliga ledarna nekades först sjukvård och sedan tillgång till advokat. Den 14 september skulle ZCTU-medlemmarna flyttas till den centrala polisstationen i Harare, men efter att de tillbringat natten där vägrade polisstationen ha dem kvar på grund av deras skador och insisterade på att få en rapport om vilka som överfallit dem. De tre skickades tillbaka till Matapi och därefter till sjukhus. De blev inte läkarundersökta förrän 36 timmar efter misshandeln.

Mer information om misshandeln följde senare via deras advokat Aleck Muchadehama. Chibebe tvingades till operation och ett rättegångsförhör med honom den 16 september förlades till hans sängkant på sjukhuset. Den 15 september ställdes 29 aktivister och ledare i Harare inför domstol och sex av dem hade en arm i mitella på grund av skador de fått under tiden hos polisen. Alla åtalades enligt artikel 37, strafflagen, enligt vilken det är straffbart att agera på ett sätt som kan tänkas skapa allmän oordning. De släpptes mot borgen på 20 000 zimbabwiske dollar var. De skulle inställa sig hos den centrala polisstationen i Harare varje fredag i avvaktan på rättegången den 3 oktober. Fackföreningsmedlemmar i andra ZCTU-distrikt misshandlades också och tvingades till sjukhusvård. De fängslade fackliga och oppositionsledarnas advokater sade att skadorna omfattade brutna armar, ben och revben, liksom också huvudskador.

Zimbabwe Association of Doctors for Human Rights (ZADHR) offentliggjorde en läkarrapport som bekräftade att 15 överfallits under tiden hos polisen. ”Dessa skador överensstämmer med slag med trubbigt föremål, tungt nog att orsaka brott på händer och armar (nio frakturer på sju personer) och svåra till flerfaldiga skador på mjuk vävnad på baksidan av huvudet, axlar, armar, skinkor och lår” sade ZADHR i ett uttalande.

Facklig ledare gripen på Harares internationella flygplats

ZCTU:s biträdande generalsekreterare Japhet Moyo greps och förhördes i två timmar på Harares internationella flygplats den 19 september. Han anklagades för att ha organiserat protesterna den 13 september för att sedan ha lämnat landet för att sprida lögner om Zimbabwe. Moyo fick enligt uppgift order om att inte tala om händelsen eftersom det ”bara var en rutinmässig säkerhetskontroll”.

Fackligt aktiva vägras inresa till internationell aktionsdag i Zimbabwe

På den internationella aktionsdagen i Zimbabwe den 22 september, mot tortyren den 12 och 13 september, blev en delegation på fyra personer från AFL-CIOs grupp Coalition of Black Trade Unionists, under ledning av AFL-CIO:s viceordförande William Lucy nekad inresa i Zimbabwe.

Mugabe överser med angrepp på fackföreningsledare

Den 25 september sade Mugabe till medierna att polisen gjorde rätt som använde våld mot fackföreningsmedlemmar. ”Polisen hade anledning att ta i med hårdhandskarna mot ZACT-ledarna under deras demonstration eftersom de ville ta lagen i egna händer... det går inte att ha en situation där folk bestämmer sig för att sitta ner på platser de inte har tillstånd för och när polisen försöker jaga bort dem säger de nej... när polisen säger ge er i väg, ska ni ge er i väg. Annars bjuder man in polisen att använda våld.” Mugabe sade också att ”vissa människor gnäller nu för att de överfallits och ja visst, ni blir slagna.”

Inbrott i ZCTU:s generalsekreterares kontor i september

Den 29 september gjorde okända personer inbrott i ZCTU:s generalsekreterare Wellington Chibebe:s kontor. Det enda som försvann var en telefon och en faxmaskin vilket tyder på att förövarna letat efter konkret information.

Journalistförbundet hotat med förhör om ”regeringsfientlig propaganda” i oktober

Den 3 oktober rapporterade medierna att den statliga media och informationskommittén hade begärt att Informationsministeriet skulle påbörja en utredning av Zimbabwe Union of Journalists (ZUJ) för ”regeringsfientlig propaganda”.

Rättegång mot 31 ZCTU-aktivister uppskjuten

Den 3 oktober meddelade ZCTU att en domare i Harare skjutit upp rättegången mot 31 ZCTU-aktivister som gripits den 13 september för att ha deltagit i en massaktion. Åtgärden följde på en begäran från ZCTU:s advokat som sade att de skadade ännu inte klarade att inställa sig medan andra fortfarande höll på att återhämta sig. De behövde inte längre anmäla sig hos polisen varje fredag. Den 17 oktober uppsköts rättegången på nytt till den 30 oktober. I början av november blev rättegångarna än en gång uppskjutna, nu till den 4 december. Den 7

december uppskötts de till den 26 mars 2007.

Regeringen hotar avsätta fackliga ledare i oktober

Den 19 oktober ska Mugabes brorson Leo ha lagt en motion i parlamentet om att ZCTU:s ledning skulle avsättas för "oetiskt uppförande" och för att ha "gått utöver sina egentliga uppgifter att företräda arbetarna och ägnat sig åt politik". En ZCTU-funktionär sade att det var en del av regeringens skrämstaktik och av programmet för att krympa det demokratiska utrymmet ytterligare.

Regeringen rättfärdigar användning av våld

Som svar på ILO:s oro över misshandeln av ledare och medlemmar av ZCTU den 13 september, sade regeringen att de fackliga ledarna försökt störta president Mugabe med våld. Den ständige sekreteraren på Arbetsmarknadsministeriet, Lancaster Museka, sade att fackliga ledare inte hade rätt att ägna sig åt olagliga demonstrationer och att försöket att avsätta Mugabes regering rättfärdigade användningen av våld mot demonstrationsledarna.

Säkerhetsagenter beslagtar donerade radioapparater

I december 2006 anmälde Progressive Teachers Union of Zimbabwe (PTUZ) att polis och vad man misstänkte var agenter från den centrala underrättelsetjänsten beslagtagit radioapparater som donerats till fackföreningsmedlemmar. PTUZ hade delat ut solcellsdrivna radioapparater till medlemmar i avlägsna delar av landet för att de skulle kunna lyssna på nyheter från andra länder. PTUZ:s generalsekreterare Raymond Majongwe sade till medierna att man planerade gå till domstol för att få tillbaka apparaterna.